

NAGY TAMÁS

Önéletrajz-füzetek

DARVASI/SZÍV ÉS A HALÁL STILISZTIKÁJA

„Önmagunkat halottnak gondolni: komolyság;
tanúnak lenni egy másik ember halálakor: hangulat”
(Sören Kierkegaard: *Egy sírnál*)

Magvető Kiadó
Budapest, 2014
388 oldal, 3690 Ft

Darvasi László olyan, mint egy gyilkos. Időnként visszatér a tett helyszínére. Jelen esetben a *Tiszatájra*. Tettestársával együtt (az olykor századeleji hírlapírónak látszó) Szív Ernővel, aki immár huszonöt éve követi árnyékként napjaink egyik leg(el)ismertebb könyvmutatványosát, akárcsak Esti Kornél Kosztolányit. „Az egész szívvernőség [...] a legnagyobb hasonlóságot Esti Kornéllal mutatja. Mert hát századelő, hírlapírás – ki más jutna az ember eszébe, mint Kosztolányi és/vagy Esti” – írja Kovács Eszter *Szív Ernő prózájáról – Szív Ernő és az írás hatalma* című munkájában. Szívvel nemcsak egy figura, egy alakmás jelent meg, hanem egy szemlélet. Egy olyan valaki, aki – Darvasi szavaival élve – képes heti háromszor, négyszer kitalálni a világot. A tavaly ősszel megjelent *Ez egy ilyen csúcs – A nagy Szív Ernő-füzetben* a korábbi Szív-könyvekhez képest (*A vonal alatt* [1994]; *Hogyan csábítsunk el egy könyvtáros kisasszonyt* [1997]; *Ősszegyűjtött szerelmeim* [2003]) Darvasi mint felettes (elbeszélő) én jelenik meg Szív világában (vö. Turi Tímea: *Tárca, vonal, irodalom – A tárca megszólalási lehetőségei Szív Ernő három kötetében*. In: Thomka Beáta [szerk.], *Befejezetlen könyv*. Budapest, Kijárat Kiadó, 2012. 164–165).

A *Füzetek füzetében* a módosított és összetört Szív-írások egy „éntárca-regénnyé” olvadnak össze (ilyen újraközölt Szív-mű például *A berlini fekete füzet*, amely a '90-es évek közepén jelent meg a *Tiszatáj* lapjain, vagy az *Ősszegyűjtött szerelmeimből* ismert *A Por és Hamu Restaurantban*). Darvasi László és Szív Ernő hosszú utat tett meg, melynek néhány állomásáról (New York, Párizs, Berlin, Szeged) részletesebben olvashatunk a *Nagyfüzetben*. Az öt füzetben (*A berlini fekete füzet; A berlini kék füzet; A francia fehér füzet; A New York-i piros füzet; A tenger-füzet*) egy nagyobb történet rajzolódik

ki, ám a folytonosságot olykor rövidebb fejezetek szakítják meg (*A Por és Hamu Restaurant-ban; A kis tárcsa meséje; Szív, a tehetségtelen; Esti 60; Ez egy ilyen csúcs*), melyek olykor a tárcsa műfaji hagyományára reflektálnak (*A kis tárcsa meséje*), máskor teret adnak egy doppelgänger-találkozónak (*Esti 60*).

A Darvasi által „regényformában” (újra)elbeszélte tárcák úgy hülnek ki, akár a testek, melyeket megérintett az elmúlás. „Az élő test – írja Széplaky Gerda *A halott test grammatikája* című tanulmányában – csak a jelenlétben tudja fenntartani magát, minden megragadás, az objektíváció minden kísérlete halotti pózba merevíti” (146). A szubjektívizáló nyelvhasználat, amely a tárcsa műfajának egyik sajátossága, az említett merevség ellen küzd: szubjektív élményeket felhasználva igyekszik élőként reprezentálni a világot. „A tárcsa hagyományos beszédmódjának – írja Turi – elvárása a szubjektívitás átcsillanása” (164). Darvasi szerint az *Ez egy ilyen csúcsban* „kihülnek a tárcák, [t]alán csak akkor nem, ha kezdünk valamit velük” (Papp Sándor Zsigmond: *Jézus a hangyasorban*). Darvasi a történetmondással, a dramaturgiai fogásokkal arra törekszik, hogy a szöveg élő maradjon, azaz végtelenné tágítja a tárcsa szubjektívítása és az „objektív” elbeszélés között feszülő paradoxont.

Az *Ez egy ilyen csúcsban* a halál, az elmúlás nemcsak az elbeszélői „objektívizációban”, hanem tematikusan is jelentkezik: az én-regény (ő-regény?) egyik legmeghatározóbb motívuma – a szerencse, a hibázás, az utazás mellett – a halál, amely néha olyan hirtelen, akár egy gyorsan elhadart mondat, a főhősként aposztrofálható Szív Ernő pedig maga az élet elárulója (*Az áruló*. In: Szív Ernő: *A vonal alatt.*), aki már kétszer is volt halott (318). Az elbeszélő (Darvasi) és az elbeszélte személy (Szív) halálkonceptiója *A kis tárcsa meséjében* grammatikalizálódik: „Úgy halsz meg, mint egy mondat. Elkezdik, alany, állítmány, jelző, és pont. Már meg is haltál, finom.” (12) Darvasi és Szív az egzisztenciál-filozófusokhoz hasonlóan a maga természetességében fogadják el a halált (vö. Csejtei Dezső *Az egzisztenciálfilozófiák haláltipológiájáról*). „Hiszen olyan könnyen meg lehet halni. Az ember hajlamos elfelejteni, hogy az élete az első perctől az utolsóig folyamatos és kérlelhetetlen veszélyben telik, [...] nem az a kérdés, valaki miért élt ötven vagy száz évet, hanem éppen ellenkezőleg, miért nem halt meg már az élete első, a századik, az ezredik napján, [...] úgy meghalunk, mint a pinty, [...] a gyász semmiség a világ forgatagában” (28–29). Darvasi szerint Szív célja Krúdy Szinbádjáéhoz hasonló: „beszélni a halál ellen” (Papp Sándor Zsigmond: *Jézus a hangyasorban*) (ezzel mintegy vitába száll Estivel, aki szerint ő és Szív nem a halál ellen beszélnek, hanem a szavakért [316]). Szív Darvasi segítségével tölti ki, írja felül a jelen-nem-létet, melynek ridegségét talán csak egyetlen erő képes elviselhetővé tenni: a szavak varázsereje, az elbeszélés hatalma. A halál stilisztikája. „Istenem, ha vagy, engedd, hogy a stílus vigye el a balhét. Az a szeretet, ami elviszi a balhét. Meg kell vallania Szívnek, hogy itt és most nem annyira Bakó Andrásról, a barátjáról, hanem a halál stilisztikájáról van szó. [...] ha Szív a halál stilisztikáját emlegeti, ez is csak annyit jelent [...], hogy ha a kezével ír, akkor a szemével nem látja, mit olvas, és ha a szemével olvas, akkor a kezével nem tudja, mit ír, és hogy ez a gyász” (30–31).

Az *Ez egy ilyen csúcsban* az elbeszélés performatív aktusa zárójelbe teszi a halált, hiszen beszélni és beszéltetni csak élve és élőket lehet. Így csak a gyász és a magány marad: „Szív nem tudna gyászolni, ha nem írna, mert nem tudná, hogy ez az, viszont ha ír, nem gyászolhat őszintén és egyszerűen. Ez a gyász, voltaképpen. A gyász ez. Ez a mondat. És ez. És ez is” (uo.); „[Szív] betegsége a magány, a lelkén mindinkább elhatalmasodó egyedüllét természetes fejleménye” (46). Az elbeszélés miatt a halált igen, de a Füzetek füzetét mint a Darvasi/Szív-

életmű egyik darabját azonban nem lehet zárójelbe tenni, hiszen Szív Ernő feltámad és vándorol, akárcsak Ricardo de Cruz. Ha mégis megteesszük, az algebrai tételt kell szem előtt tartanunk, miszerint a zárójelben lévő műveleteket kell elvégezni először. Ez a művelet pedig – jelen esetben a létezés megszorzása önmagával – egyaránt életet ad Darvasinak és Szívnek.

JÓZSEF KRT. 2., 140×120 cm, 2009